

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. V. De motivo voluntatis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

stentiam: sumptum autem præcisè in communi, secundùm rationem universalem, non involventem particulares, nec est existens, nec possibile existere: Ergo nec potest voluntatem movere.

Secundò probatur: Bonum non movet practicè, nisi inquantum exercet rationem convenientiæ ad appetentem: Sed non potest exerceri iste ordo, nisi bonum sit conveniens, vel ratione sui, vel ratione alterius, & consequenter vel propter se, vel propter aliud: Ergo bonum abstrahens ab utroque, nequit practicè movere.

Explicatur magis: Sicut licet actus humanus secundùm se abstrahat à circumstantiis, & ita secundùm se, & ex ratione & quidditate sui objecti possit esse indifferens; in individuo tamen non potest abstrahere à circumstantiis, & sic debet determinatè esse bonus vel malus, ut docet S. Thomas infrà qu. 18. art. 9. Ita licet bonum secundùm se, & in abstracto, non dicat quòd sit bonum propter se, vel propter aliud, sed tantùm quòd sit perfectum & appetibile; in exercitio tamen non potest movere, & practicè proponi ab intellectu, nisi proponatur vel ut diligendum gratiâ sui, quod est ipsum proponi ut finem in actu exercitio; vel ut diligendum in ordine ad alterum, quod est ipsum proponi ut medium in actu exercitio. Unde

33. Ad confirmationem dicatur, actum simplicis volitionis esse circa finem, non respectivè seu comparativè sumptum, sed ab solutè & secundùm se consideratum, seu ut gratiâ sui amabilem: finis enim duo habet, nempe quòd sit appetibilis gratiâ sui, & quòd sit ratio appetendi alia qua in ipsum ordinatur; sub prima ratione, terminat actum simplicis volitionis, sub altera verò attingitur ab actu intentionis, non à simplici volitione, ut patebit ex dicendis corollario sequenti.

34. Colliges ultimò: sex esse tantùm actus humanos à voluntate elicitos, nempe volitionem, fruitionem, intentionem, consensum, electionem & usum: de quibus agit D. Thomas ab hac quaestione usque ad 16.

Probatur: Omnis actus humanus à voluntate elicitus, vel est circa finem, vel circa media: At circa finem sufficienter constituuntur tres actus, nempe volitio, fruitio, & intentio; & circa media sufficiunt alij tres, scilicet consensus, electio, & usus: Ergo non sunt plures quàm sex. Major pater ex dictis corollario præcedenti. Minor quoad primam partem probatur. Voluntas vel fertur in finem absolutè, & sic constituitur simplex volitio; vel ut quiescens in fine, & sic constituitur fruitio; vel quatenus finis est terminus alicujus quod in ipsum ordinatur, & sic constituitur intentio: Ergo circa finem solum tres actus versantur, nimirum volitio, fruitio, & intentio. Suadetur etiam quoad secundam: Nam vel voluntas vult media absolutè, & sic constituitur consensus; vel vult unum medium præ alio, & sic constituitur electio; vel media applicat ad aliquid, & sic ponitur usus, seu applicatio potentiaæ executivæ ad opus: Ergo non sunt plures actus à voluntate elicti circa media, quàm tres assignati; nempe consensus, electio & usus.

35. Dices: Nullus est actus in appetitu sensitivo, cui non correspondeat similis in voluntate: Sed in appetitu sensitivo sunt undecim actus, quos passiones appellamus, nempe amor & odium, desiderium & fuga, delectatio & tristitia, spes

& desperatio, timor & audacia, ac ira, ut docet D. Thomas infrà qu. 23. art. 4. Ergo tot etiam erunt actus in voluntate, & non solum sex quos enumeravimus.

Respondeo, verum esse dari ex parte voluntatis actus, respondententes illis qui sunt in appetitu sensitivo; sed nego illos inter se eandem servare distinctionem & numerum: multa enim, quæ in inferioribus sunt dispersa, reperiuntur adunata in superioribus: unde sicut ea quæ pertinent ad diversos sensus inferiores, à sensu communi percipiuntur; sic voluntas per sex actus enumeratos fertur ad ea, quæ appetitus sensitivus per undecim actus, quos passiones appellamus, attingit.

In articulo 3. quaerit D. Thomas, utrum voluntas eodem actu moveatur in finem, & in id quod est in finem? Sed de hoc redibit sermo infrà qu. 12. art. 4.

DISPUTATIO V.

De Motivo voluntatis.

Ad quaestionem 9. Divi Thomæ.

CUM motivum voluntatis sit causa actuum qui ab illa procedunt, ad tractatum de actibus voluntatis pertinet agere de ejus motivo, & modo quo illa movetur. Unde de primo agemus in hac disputatione: de secundo in sequenti.

ARTICULVS PRIMVS.

An voluntas moveatur ab intellectu & appetitu quoad specificationem, & seipsam, ac cæteras potentias quoad exercitium moveat?

NOTANDVM ex D. Thomæ hinc art. 1. voluntatem moveri, nihil esse aliud quàm eam reduci de potentia ad actum, & de statu indifferentiæ ad statum determinationis: quare tot erunt motiones voluntatis, quot erunt ejus indifferentiæ. Duplex verò est voluntatis indifferentiæ, una dicitur indifferentia contradictionis, quæ est ad duo contradictoriè opposita: scilicet agere vel non agere, amare v. g. vel non amare: alia dicitur indifferentia contrarietatis, id est, ad duo contrariè opposita, & est inter terminos positivos, putà agere hoc vel illud, amare vel odio habere. Igitur duplex quoque datur voluntatis determinatio, & motio, duplici jam dictæ indifferentiæ correspondens: una quæ voluntas reducitur de indifferentia contradictionis; & hæc dicitur *motio quoad exercitium*, quia voluntatem, indifferentem ad agendum vel non agendum, determinat hinc & nunc ad exercendum suum actum: alia verò quæ reducitur de indifferentia contrarietatis; & hæc vocatur *motio quoad specificationem*, quia voluntatem indifferentem ad plura objecta diversæ speciei, determinat potius ad unum, quàm ad aliud. De hac ergo duplici voluntatis motione breviter hinc agendum est, & declarandum à quo voluntas tam quoad specifica-

tionem, quàm quoad exercitium determinetur A & moveatur? immateriales & divinas: quia scilicet istæ sunt magis à sensibus remota, quàm illæ.

S. I.

Prima difficultas resolvitur.

2. **D**ico primò: Voluntatem moveri quoad specificationem ab intellectu; non quòd ipse formaliter specificet actus voluntatis, sed quia applicat, & proponit ei id quo tam ipsa quàm ejus actus specificantur formaliter.

Conclusio sic explicata est Divi Thomæ art. 1. & communis inter Theologos, potestque facile suaderi. Motivum voluntatis quoad specificationem est illud quod determinat voluntatem ad unum speciem actum, potius quàm ad alium: Sed intellectus determinat, modo in conclusione posito, voluntatem ad actum unius speciei, potius quàm alterius: Ergo illam movet quoad specificationem. Minor probatur: Voluntas non elicit hunc speciem actum potius quàm alium, nisi quia tendit in hoc potius objectum quàm in aliud: Sed quòd tendat in hoc potius objectum quàm in aliud, habet ab intellectu, istud potius objectum quàm aliud proponente: Ergo intellectus proponendo voluntati objectum, illam movet & objectivè determinat, ut eliciat hunc speciem actum potius quàm alium.

3. **D**ico secundò: Voluntatem moveri etiam ab appetitu quoad specificationem, non directè & immediatè, sed indirectè & mediatè. Ita D. Thomas art. 2.

Probatur: Ex affectu seu passione appetitùs sensitivi homo disponitur, ut objectum intellectui appareat conveniens aut disconveniens: nam ut ait Philosophus 3. Ethic. *Qualis unusquisque est, talis finis videtur ei*, id est, juxta modum quo aliquis est dispositus, judicat objectum esse conveniens vel disconveniens: Cùm ergo objectum determinet voluntatem ad unum speciem actum potius quàm ad alium, appetitus, mediatè saltem & indirectè (mediante scilicet judicio intellectus, cui objectum sub ratione convenientis aut disconvenientis representat) D voluntatem quoad specificationem movere potest. Quod ut magis declaratur:

4. **O**bservandum est, quod dum aliquid conveniens aut disconveniens apprehenditur per sensus externos, & per phantasiam (cujus notitià regulatur appetitus sensitivus) exurgit in ipso appetitu vehemens motus prosecutionis aut fugæ, cum quadam corporis alteratione, & rursus totum hoc representatur in phantasia; phantasma autem virtute intellectus agentis movet intellectum possibilem, imprimendo ei horum omnium representationem, ex qua intellectus possibilem, convertendo se ad prædictum phantasma, illa apprehendit, & exhibet voluntati; voluntas autem prorumpit in actum prosecutionis aut fugæ, proportionatum motui appetitus sensitivi, si succumbat; aut disproportionatum, si resistat.

5. **E**x quo intelliges unum valde notabile, scilicet vehementiam motionis appetitus sensitivi oriri ex eo quòd versetur immediatè circa singularia, & tangentia sensus. Cùm enim singularia, & sensibus conjuncta, sint in statu existendi, & habendi omnes circumstantias, in quo solum statu possunt acquiri; idèd efficacius movent, quàm res in communi considerata, & à sensibus remota. Et ob hanc etiam rationem magis trahimur ad res materiales & sensibiles, quàm ad

S. II.

Alia difficultas expeditur.

6. **D**ico tertio: Voluntatem movere quoad exercitium omnes alias potentias, exceptis potentiis animæ vegetativæ. Ita S. Doctor hinc art. 1. & 1. p. quæst. 82. art. 4. ubi sic dicitur: *In omnibus potentiis activis ordinatis, illa potentia, qua respicit finem universalem, movet potentias qua respiciunt fines particulares. Et hoc apparet tam in naturalibus, quàm in politicis. Cælum enim, quod agit ad universalem conservationem generabilium, movet omnia inferiora, quorum unumquodque agit ad conservationem propriae speciei, vel etiam individui. Rex etiam, quia intendit bonum commune totius regni, movet per suum imperium singulos prepositos civitatum, qui singulis civitatibus curam regiminis impendunt. Objectum autem voluntatis est bonum & finis in communi: qualibet autem potentia comparatur ad aliquod bonum proprium sibi conveniens, sicut visus ad perceptionem coloris, intellectus ad cognitionem veri. Et idèd voluntas per modum agentis movet omnes animæ potentias ad suos actus, præter vires naturales vegetativæ partis, qua nostro arbitrio non subduntur. Quibus verbis utramque partem conclusionis luculenter docuit ac probavit.*

7. **S**ed quæres, an voluntas potentias inferiores ad suos actus moveat & applicet, ex vi naturalis sympathiæ & colligationis quam habet cum ipsis, absque impressione alicujus realis, & sine physica potentiarum inferiorum mutatione; vel in hac applicatione & motione aliquid reale & physicum eis imprimat, quod realiter & physicè ipsas immutet?

Respondeo, utramque opinionem esse probabilem, licet secunda videatur probabilior, & menti S. Thomæ conformior: nam infra qu. 16. art. 1. de potentiis voluntati inferioribus ait: *Comparantur ad voluntatem, à qua applicantur ad agendum, sicut instrumenta ad principale agens. Et 1. p. qu. 82. art. 4. citato, asserit voluntatem movere intellectum, & omnes vires animæ, Sicut alterans movet alteratum. & impellens movet impulsivum: Sed principale agens, quando movet instrumentum, aliquid reale ei imprimit, & alterans alterato, ac impellens impulsivo: Ergo ex D. Thoma voluntas movendo & applicando potentias inferiores ad suos actus, eis imprimit aliquid reale prævium ad earum operationes, sive illud sit motio virtuosa, sive virtus, aut qualitas fluens & transiens. Quamvis enim actio voluntatis sit formaliter immanens, virtualiter tamen potest esse transiens, & habere duplicem terminum seu effectum; unum in seipsa, qui est pondus quoddam in objectum quod prosequitur; & alium extra se in potentiis quas movet, qui est quædam motio seu impulsus, aut vis aliqua fluens & transiens, quæ ad agendum applicantur, & reducuntur de potentia in actum: non enim repugnat ab eadem potentia plures attingi effectus ordine quodam.*

8. **A**ddo quod sympathia solum deseruit in potentiis, quæ sic subordinantur, quòd una non possit resistere alteri; ubi enim datur resistentia, non vincitur nisi immutando & movendo:

Sed alia potentia interdum resistunt moti & applicationi voluntatis, ut patet in intellectu, qui interdum non sinit se applicari à voluntate ad considerationem alicujus objecti, sed ipsa invita & renitente ad alia distrahitur: Ergo signum est potentia animæ non moveri à voluntate, ratione sympathiæ & colligationis, sed per aliquid eis realiter à voluntate impressum, cujus impulsus aliquando superatur à resistentia illarum potentiarum.

9. Non est etiam omitendum, ex motione & applicatione voluntatis redundare in potentias inferiores quandam perfectionem intrinsecam, aliquem scilicet modum libertatis, quem non haberent, si non moverentur ab illa; ex quo fit quod appetitus inferior sit subjectum virtutum moralium infusarum, ut in tractatu de virtutibus ostendimus: difficile autem id potest intelligi & explicari, nisi admittatur aliquid reale in potentis inferioribus, ex motione & applicatione voluntatis derivatum, quod eleventur ad operationem, propriam virtutem specificam excedentem: Ergo voluntas potentias inferiores movet & applicat ad suos actus, per impressionem alicujus virtutis aut impulsus, & non ex vi solius naturalis sympathiæ & colligationis quam habet cum illis, ex eo quod in eadem anima conjungantur & radicentur.

10. Dico ultimum: Voluntas non solum alias potentias, sed etiam seipsam movet quoad exercitium. Est etiam D. Thomæ art. 3. hujus questionis.

Probat in argumento *sed contra*: quia voluntas est domina sui actus, & in ipsa est velle & non velle. In corpore probat hoc discursu: Ita se habet finis in appetibilibus, sicut principium in intelligibilibus: Sed intellectus per hoc quod cognoscit principium, reducit seipsum de potentia in actum, & movet seipsum ad cognoscendas conclusiones: Ergo similiter voluntas ex eo quod vult finem, reducit seipsam & movet ad volendum ea quæ sunt ad finem.

11. Dices: Si voluntas moveret seipsam, esset in continuo motu: Sed hoc est falsum: Ergo & illud. Probat sequela: Nam mobile movetur ad presentiam sui moventis: Sed voluntas est semper sibi præsens: Ergo si moveat se, semper movebitur.

Respondeo, negando sequelam. Ad probationem dico cum D. Thoma hic in resp. ad 2. quod voluntas non est semper sibi præsens in ratione motivi: quia non semper adest actualis volitio, per quam seipsam movet ad electionem mediorum. An verò ad primam etiam volitionem finis se moveat, dicemus articulo sequenti.

ARTICULVS II.

An in prima volitione finis voluntas seipsam moveat?

S. I.

Quibusdam præmissis difficultas proponitur.

12. NOTANDVM primò: Volitionem finis posse dici primam, vel simpliciter & respectu totius vitæ, quam scilicet homo elicit dum primò pervenit ad usum rationis, vel solum secundum quid, & in aliquo ordine seu negotio; quam nimirum in aliquo negotio tractan-

do aliquis primò habet, ut dum quis incipit velle sanari, aut bellum gerere, vel ingredi religionem: & hæc intentio aliquando habet connexionem cum aliis actibus antecedentibus: interdum verò nullum supponit actum priorem, cum quo formaliter aut virtualiter connectatur.

Notandum secundò: Duobus modis posse intelligi, voluntatem se movere in finem: Primò largè & communiter, per hoc scilicet quod producit actum tendentem in finem; quod contingit, cum regulatur per cognitionem finis, formaliter ut finis est. Secundò strictè & propriè, cum nimirum non solum producit actum tendentem in finem, sed etiam per actum præcedentem se applicat ad illum. Et de hac motione loquimur in præsentem, non verò de alia; cum certum sit in prima intentione finis voluntatem dirigi à cognitione finis, & tendere in illum formaliter quæ talis est. Unde.

Notandum tertio: Aliud esse in actibus voluntatis, liberè elicere actum, & aliud deliberatè se habere ad illum. Nam ad liberè elicendum actum, sufficit quod voluntas illum eliciat cum dominio & indifferentia, saltem in exercitio, ita quod nec ex meritis objecti, nec ex aliqua causa effectivè influente, aut judicio proponente necessitetur ad unum. Ad hoc autem ut deliberatè procedat, oportet quod fiat ex consilio & deliberatione rationis, & quod voluntas ex aliquo priori actu se reducat in alium. His præmissis,

Dux se offerunt difficultates breviter hic discutendæ. Prima est, an homo in prima intentione finis, quam habet initio vitæ moralis, dum primò pervenit ad usum rationis, per consilium & deliberationem rationis se moveat, vel ad illam à Deo specialiter moveatur & applicetur? Secunda, an voluntas indigeat hac speciali motione & applicatione Dei, nedum initio vitæ, quantum ad primum actum simpliciter, sed etiam pro omni primo actu, seu negotio quod homo de novo incipit.

Ratio dubitandi pro una parte est, quia si solum pro primo actu totius vitæ Deus debet movere instinctu suo voluntatem, ruit fundamentum quo D. Thomas hic art. 4. probat necesse esse voluntatem moveri ab aliquo exteriori principio: scilicet quia cum voluntas non semper sit in actu, sed quandoque in actu, quandoque in potentia, non potest semper seipsam reducere de potentia in actum, sed necesse est ponere quod in primum actum moveatur & applicetur ab aliquo exteriori movente. Hic autem discursus procedit in quolibet primo actu, & negotio quod homo incipit: nam sicut ad primum actum simpliciter, non supponitur in voluntate aliquid ex quo se moveat, ita nec in primo actu cujlibet negotij: Ergo nedum in primo actu simpliciter, & initio vitæ, sed etiam in quolibet negotio, debet specialiter à Deo moveri.

Nec valet respondere, ad primum actum cujlibet negotij præsupponi primum actum circa finem simpliciter ultimum, ex quo possit voluntas se applicare ad finem particularem in hoc particulari negotio. Non valet, inquam, quia finis particularis interdum est contrarius fini ultimo simpliciter, cujus intentio præexistit, ut contingit quando aliquis primò se convertit ad Deum, postea verò fertur in aliquem finem malum particularem, aut e contra: Ergo tunc saltem non potest dici quod voluntas se moveat ex

præsupposita intentione finis ultimi, ad quem A
primò fuerat conversa.

18. Ex alia verò parte, si in quolibet primo actu
cujusvis negotij occurreris, debet voluntas à
Deo moveri per instinctum specialem, sequitur
maximum inconveniens, videlicet nullam
finis noviter occurrentis volitionem posse esse
peccatum, aliàs peccatum Deo ut causæ tribue-
retur: unde in tractatu de Angelis docuimus
primam Angeli volitionem non potuisse esse ma-
lam & peccaminosam, quia erat à Deo ut spe-
ciali motore: At negari non potest voluntatem
posse multoties incipere operari peccando, &
intendendo malum aliquem finem; deliberatio
enim quam præsupponit peccatum, non neces-
sariò debet esse consultatio cum inquisitione,
quæ propriè consilium dicitur, sed sufficit quòd
sit perfecta cognitio, quæ ad libertatem requi-
ritur, quæ cognitio potest supponi ad intentio-
nem finis particularis, ut de se patet: Ergo ad
intentionem cuiuscumque finis particularis,
noviter occurrentis, non potest voluntas spe-
cialiter moveri & applicari à Deo.

S. II.

Difficultas proposita resolvitur.

19. Dico breviter: Prima intentio finis, quam
homo elicit initio vitæ moralis, dum primò
pervenit ad usum rationis, à Deo ut specia-
li motore procedit: in reliquo autem vitæ tem-
pore, quando nova negotia incipiunt, novus-
que finis intenditur, aliquando incipit homo
operari ex speciali Dei motione & instinctu,
aliquando verò seipsum applicat ex aliquo actu
præsupposito, formaliter aut virtualiter per-
manenti.

20. Probatur prima pars: Ut voluntas moveret se
quoad exercitium in prima volitione finis, quam
homo elicit initio vitæ, deberet esse in actu res-
pectu illius: Sed voluntas non potest intelligi
esse in actu respectu talis volitionis: Ergo in illa
non potest se movere, sed debet specialiter à
Deo moveri. Major est certa: nam unumquod-
que intantum movet, in quantum est in actu: Ergo
nihil potest se movere ad illud, respectu cu-
jus non est in actu, sed in potentia. Minor verò
probatur: quia volitio illa, cum sit omnium pri-
ma, nullam aliam præsupponit, per quam vo-
luntas constituatur in actu, & se reducat de po-
tentia in actum.

21. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio:
Idcirco ad electionem mediorem voluntas mo-
vet seipsam, quia supponitur jam in actu per
intentionem finis: Cum ergo ad primam simpli-
citer finis volitionem nullus actus supponatur
(nam ipsa est primus actus voluntatis) non po-
test seipsam voluntas ad illam movere, sed debet
moveri ab aliquo principio extrinseco actuali:
sicut animal movet quidem se multipliciter, me-
diante motu cordis; ad ipsum verò motum cor-
dis non se movet, sed movetur ab Authore na-
turæ; quia cum sit primus omnium motuum vi-
taliū, non præsupponit alium, ex quo animal
ad illum se applicet.

22. Confirmatur ampliùs: Ita se habet finis res-
pectu voluntatis, sicut principium respectu in-
tellectus: Sed intellectus in assensu primorum
principiorum non se movet, sed movetur ab
Authore naturæ: Ergo & voluntas in prima
intentione finis non se movet, sed à Deo ut

speciali motore applicatur & movetur.

Ex quo inferes, Deum duobus modis cum
voluntate ad illum actum concurrere. Primò in
ratione agentis universalis, eam ad illum præ-
determinando, eo modo quo in sententia Tho-
mistarum prædeterminat omnes causas secundas
motione quadam generali, per quam attingit
in illarum operationibus & effectibus existen-
tiam, actualitatem, bonitatem transcendentem,
aliaque rationes divinæ omnipotentia per se
primò correspondentes, & in Deum ut in pri-
mam causam & ultimum finem reducibiles. Sec-
undò in ratione agentis particularis, eam spe-
cialiter applicando ad primam illam intentio-
nem; eo proportionali modo, quò ipsa se ap-
plicat ad electionem, & ad alios actus circa ea
quæ sunt in finem. Unde sicut voluntas se appli-
cat ad ea quæ sunt ad finem, ex vi actualis illius
& practicæ cognitionis, quam vocamus impe-
rium, ut infra ostendemus: ita applicatur à
Deo ad primam intentionem finis, mediante
aliqua cognitione practicâ & actuali, ab ipso
specialiter causatâ, quæ *instinctus* appellatur,
& quæ supplet vices imperij, ut colligitur ex
D. Thoma infra qu. 17. art. 5. ad 3. ubi ait: *Cum
imperium sit actus rationis, ille actus imperatur
qui rationi subditur: primus autem voluntatis
actus ex rationis ordinatione non est, sed ex in-
stinctu naturæ, aut superioris causæ, ut supra di-
ctum est, & ideo non oportet quòd in infinitum
procedatur.*

Secunda pars conclusionis, quæ asserit quòd
etiam in decursu vitæ, dum homo nova nego-
tia incipit, novumque finem intendit, sæpè à
Deo specialiter movetur & applicatur, patet:
Tum quia interdum intentio illa est supernatu-
ralis, & à gratia operante, cujus effectus sunt à
voluntate, non se movente, sed mota à Deo (tes-
te D. Thoma infra qu. 111. art. 2.) ut dum quis
subitò movetur ad fidem, vel ad pœnitentiam.
Unde idem S. Doctor hic art. 6. ad 3. *Deus inter-
dum specialiter movet aliquos ad aliquid deter-
minare volendum, quòd est bonum; sicut in his
quos movet per gratiam.* Tum etiam, quia ut do-
cet Caietanus t. p. quæst. 82. art. 4. Deus, etiam
ut auctor naturæ, ad demonstrandam particu-
larem providentiam quam habet de natura intel-
lectuali, aliquando movet hominem ad opera
de quibus antea non cogitaverat, putà ad quæ-
rendum thesaurum, ad insequendos hostes, &c.
Quare Machab. 4. dicitur: *Incidit illis bonum
consilium.* Et Aristoteles libro 7. Ethic. ad Eu-
demium cap. 18. asserit primam bonam volunta-
tem esse à bona fortuna: ex quo inferit D. Tho-
mas hic art. 4. in calce corporis articuli, quòd
*neesse est ponere, quòd in primum motum vo-
luntatis voluntas prodeat ex instinctu alicujus
exterioris moventis.* Ubi non loquitur de voli-
tione quæ est prima simpliciter, sed de illa quæ
est prima in aliquo ordine vel serie; ut patet
exemplò sanitatis quòd adducit, asserens quòd
dum aliquis incipit velle sanari, movetur à Deo,
quia ad hunc actum non supponitur consilium
aut deliberatio: Ergo non solum ad primum
actum totius vitæ, sed etiam in decursu vitæ,
dum homo nova negotia incipit, interdum spe-
cialiter movetur & applicatur à Deo.

Tertia denique pars, quæ asserit hominem in
inceptione cuiuscumque negotij, & intentione
cuiuscumque finis particularis, non agi speciali
Dei motione & instinctu, sed interdum ad illam
se

se applicare & movere, etiam constat: Tum quia homo in inchoatione alicujus negotij & intentione alicujus finis particularis, potest peccare: Tum etiam quia talis intentio potest habere connexionem cum aliis actibus antecedentibus, & ad idem negotium pertinentibus, ex quibus homo potest se applicare ad illam: Ergo non oportet quod in omni primo actu, & inchoatione cujuscumque negotij, incipiat præcisè ex instinctu Dei, sicut in primo actu totius vitæ; sed potest etiam ex aliis principiis inchoare, putà ex suggestione Dæmonis, aut impulsu appetitus sensitivi, & hujusmodi: & tunc primus ille actus voluntatis, quem de novo habet circa finem illum, supponit aliquem alium voluntatis affectum, putà boni proprii, boni delectabilis, aut hujusmodi, ex quo voluntas applicat intellectum, non ut inquirat & consulat, sed ut judicet talem finem esse hunc & nunc bonum & convenientem, sicque seipsam ad illum movet.

26. Ex his patet solutio ad rationem dubitandi initio propositam. Dicimus enim voluntatem specialiter applicari à Deo, non solum ad primum actum totius vitæ, sed etiam in cujuslibet negotij nova simpliciter inceptio, & in ea nulquam posse peccare: in inceptioe verò non simpliciter prima, sed supponente aliquem actum ad illud negotium pertinentem, non indigere speciali illà applicatione Dei, sed posse seipsam activè applicare ex illo actu præsupposito, formaliter aut virtualiter permanente; & sic in inceptioe alicujus negotij, & intentione alicujus finis particularis, posse esse peccatum.

S. III.

Solvuntur objectiones.

27. **O**BJICIES primò contra primam partem conclusionis: Voluntas se movet in omni operatione libera: Sed prima volitio, non solum in quolibet negotio, sed etiam initio usûs rationis, potest esse libera, saltem quoad exercitium: Ergo ad illam voluntas se potest movere. Minor patet: Tum quia voluntas eam potest elicere & non elicere: Tum etiam quia potest esse meritoria, & de facto meritoria fuit in Angelis, & in Christo, ut vidimus in tractatu de Angelis. Major autem inde probatur, quòd hæc sit differentia inter actus necessarios & liberos, quod in illis voluntas non se movet, sed movetur ab Authore naturæ, secus verò in istis, ut præcedenti tractatu ostensum est.

Disp. 11.
nr. 3.Disp. 1.
nr. 2.

28. **R**espondeo, distinguendo Majorem: In omni operatione libera voluntas se movet, largè & improprie, producendo actum tendentem in finem, concedo Majorem: strictè & proprie, seseque applicando ad agendum, nego Majorem. Solutio patet ex dictis in secundo notabili: plus enim requiritur ut voluntas se moveat motione illa stricta & rigorosa, de qua agimus in præsentis, quam ut liberè operetur; quia ut liberè operetur, sufficit quod ejus actus reguletur per judicium indifferens; ut verò se moveat specialiter, necesse est ut illud judicium sit ex aliquo alio priori motu, quo intellectus applicetur ad consiliandum & judicandum: quare cum ad primum voluntatis actum non possit supponi judicium indifferens, quod sit ex alio ejus affectu, sed tale judicium debeat esse spe-

Tom. III.

Acialiter à Deo applicante intellectum, stat quod in tali actu voluntas possit esse libera, si præsupponatur in intellectu judicium indifferens, & tamen non se moveat, sed specialiter moveatur à Deo. Unde ad probationem Majoris dico, operationes liberas in hoc distingui à necessariis, quòd voluntas in illis se movet per modum principij elicitivi, quatenus scilicet illas elicit ex cognitione finis, sub ratione finis; non autem in necessariis, quia in istis non operatur ex cognitione finis formaliter: quod autem voluntas se moveat in ratione principij applicantis se ad operationem (quod est movere se quoad exercitium) non est differentia actus liberi à necessario, sed actus liberi perfecti tendentis in media, ab actu libero tendente in finem: nam cum prior supponat alium actum voluntatis, scilicet volitionem finis, bene potest intelligi quòd voluntas ex intentione finis seipsam applicet ad ea quæ sunt ad finem.

BObjicies secundò: Deus non alio modo movet voluntatem ad primam volitionem finis, quam ad electionem mediorum: Sed ad electionem mediorum ita illam movet, ut etiam voluntas seipsam moveat ad illam: Ergo etiam in prima volitione finis ita voluntas à Deo movetur, ut etiam moveat seipsam. Minor patet, Major probatur. Deus non alio modo movet voluntatem ad primam volitionem, quam voluntatem applicando ad eam elicendam: Atqui etiam applicat voluntatem ad electionem mediorum; cum in sententia Thomistarum, nec voluntas, nec ulla causa secunda, possit operari & in actum prodire, nisi ut applicata à Deo: Ergo Deus non alio modo movet voluntatem ad primam volitionem finis, quam ad electionem mediorum.

29.

Respondeo, negando Majorem: ad cujus probationem, distingo Majorem: Non aliter Deus movet voluntatem ad primam volitionem, quam eam applicando, applicatione generali quam exhibet omnibus causis secundis in ratione primi motoris, & generalis provisoris, nego Majorem: applicatione speciali, quam præstat in ratione motoris ac provisoris specialis, concedo Majorem; & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Duplitter ergo Deus movet & applicat voluntatem ad agendum: primò motione quadam & applicatione generali, quâ omnes causas secundas movet ad agendum, & reducit de actu primo ad secundum; secundò motione quadam & applicatione speciali, quâ ut motor ac provisor specialis supplet defectum & impotentiam alicujus causæ secundæ: primò modo applicat & movet voluntatem ad electionem & alios actus qui versantur circa ea quæ sunt ad finem; secundo autem modo solum eam applicat ad primam volitionem, quia respectu illius duntaxat voluntas non est in actu in ratione principij applicativi, ut supra ostensum est. Unde Deus facit respectu primæ volitionis, quod facit voluntas mediante intentione finis, respectu electionis mediorum; & idcirco dicimus illum concurrere ad primam volitionem finis, ut motorem specialem, quia supplet id quod in electione præstat causa particularis; ad electionem verò, & alios actus qui circa media versantur, concurrere solum ut motorem & provisorium generalem, quia dum applicat voluntatem ad illos actus, non

30.

T

supplet vices alicujus causæ creatæ, sed gerit A
munus causæ primæ, & motoris generalis.

Objicies tertio, & simul instabis contra præcedentem solutionem. Homo potest peccare in primo instanti usûs rationis: Ergo non movetur specialiter à Deo ad primam intentionem finis, quam elicit initio vitæ moralis. Consequentia patet, aliàs peccatum refundetur in Deum; hac enim ratione probant Thomistæ cum S. Doctore 1. p. quæst. 63. art. 5. Angelos non potuisse peccare in primo instanti creationis, quia cum Deus specialiter moveat ad primam operationem, peccatum Deo ut auctori aut motori speciali tribueretur. Antecedens verò probatur ex D. Thoma infra quæst. 89. art. 6. ubi docet peccatum originale nusquam posse cum solo veniali reperiri: quia si homo in primo instanti usûs rationis convertatur in Deum, justificabitur à peccato originali; si verò non convertatur, peccabit mortaliter; primum enim quod occurrit homini attingenti usum rationis, est bene disponere de seipso.

32. Respondeo, distinguendo Antecedens: homo potest peccare in primo instanti usûs rationis, si intelligatur de primo instanti initiativo attingenti usûs rationis, nego Antecedens: si de terminativo, concedo Antecedens, & nego Consequentiam.

Explicatur solutio: Homo non incipit attingere usum rationis in unico instanti physico, sed in aliqua morula temporis, longiori aut breviori, secundum quod fuerit subtilioris aut tardioris ingenij: cujus ratio est, quia non attingit usum rationis, nisi per discursum formalem, procedendo de cognitione confusa & in communi ad distinctam; & quia omnis temporis morula terminatur duobus instantibus, & ab uno eorum incipit per ultimum non esse, in alio verò consummatur sive completur per primum non esse, cum dicitur hominem posse peccare in primo instanti usûs rationis, hoc non debet intelligi de primo instanti illius morulæ, quod dicitur instans initiativum attingentiæ usûs rationis (in eo enim homo se habet sicut Angelus in instanti creationis, quia ejus intellectus applicatur à Deo ad primum dictamen rectum, ex quo infallibiliter sequitur primum actus rectus voluntatis) sed de alio instanti terminativo illius; quia cum tunc voluntas supponatur in actu per actum quem ex speciali Dei motione elicit, potest per consilium & deliberationem se applicare ad illud quod voluerit, & consequenter peccare, convertendo se ad bonum utile vel delectabile dissonum rationi: sicut Angelus in secundo instanti creationis peccare potuit, & de facto peccavit, inordinate appetendo propriam excellentiam; quia tunc plene potuit deliberare & se movere.

DISPUTATIO VI.

De Modo quo voluntas movetur.

Ad quæstionem 10. Divi Thoma.

DUO sunt tantum principia interna à quibus voluntas movetur, intellectus scilicet & appetitus, ut constat ex supra dictis; & unum extrinsecum, nempe Deus, qui cum solus sit auctor voluntatis creatæ, & bonum universale, solus eam movere ac intrinsecè immutare potest, ut docet S. Thomas qu. præcedenti ar. 6. unde ut plenè & perfectè modum quo voluntas movetur explicemus, declarandum est, quomodo à tribus illis principiis moveatur?

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus per propositionem objecti moveat voluntatem in genere causæ efficientis?

AFFIRMANT Caietanus, Conradus, Medina, & alij ex nostris Thomistis: negant verò Capreolus, Ferrariensis, Bannez, & alij.

S. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

DICO primò: Objectum apprehensum, aut intellectus per apprehensionem objecti, non movet propriè physicè seu effectivè voluntatem.

Probatur primò ex D. Thoma hic qu. 9. art. 1. ubi dicit: *Objectum movet, determinando actum ad modum principij formalis.* Et 1. contra Gentes cap. 72. *Intellectus non secundum modum causæ efficientis & moventis, sed secundum modum causæ finalis movet voluntatem, proponendo ei suum objectum, quod est finis.* Item 1. p. qu. 82. art. 4. sic ait: *Aliquid dicitur movere dupliciter; uno modo per modum finis.... & hoc modo intellectus movet voluntatem.... alio modo per modum agentis, sicut alterans movet alteratum, & impellens movet impulsivum: & hoc modo voluntas movet intellectum. & omnes anime vires.* Ergo ex D. Thoma intellectus, seu objectum cognitum, non movet voluntatem in genere causæ efficientis, sed solum in genere causæ finalis & formalis extrinsecæ.

Respondent Caietanus & Conradus, D. Thomam solum velle quòd objectum ut cognitum non sit causa efficiens ut quod volitionis, sicut voluntas est causa efficiens ut quod intellectus, quatenus applicat intellectum ad intelligendum; non tamen negare quòd sit causa efficiens ut quo, tanquam ratio agendi, ultimò complens & determinans voluntatem ad producendam volitionem, quantum ad rationem specificam; quòd posterius ipsi solum intendunt.

Sed contra: D. Thomas 1. p. quæst. 27. art. 4. docet intellectum ex se non esse constitutum in actu primo, ideoque indigere aliquo extrinsecò, nempe specie, quâ compleatur, & in actu